

## Számokba zárt sorsok

### A *numerus clausus*ról 90 év távlatából

Időszaki kiállítás és nemzetközi tudományos konferencia a Holokauszt Emlékközpontban

*1920. szeptember 21-én szavazta meg a Nemzetgyűlés a XXV. törvénycikket, az úgynevezett numerus clausus (zárt szám) törvényt, amely az első világháború utáni Európa első antiszemita törvénye volt. A Holokauszt Emlékközpont október 14-én nyíló történeti kiállítása és a hozzá kapcsolódó nemzetközi konferencia e törvényt helyezi a középpontba, bemutatva a hozzá vezető utat, fogadtatását a Népszövetségben, s létrejöttének máig ható következményeit.*

A dualizmus időszakában a hivatalos politika alapvetően befogadó politikát valósított meg. Ugyanakkor megjelenik egy új típusú zsidóellenesség, a politikai antiszemitizmus, amely az első világháború alatt, majd a polgári demokratikus forradalom, és a Tanácsköztársaság időszakában fölerősödik, és 1919 után a hivatalos politika rangjára emelkedik. Sorozatossá válnak a zavargások, önbíráskodások az egyetemeken, a „keresztény-nemzeti hallgatók” a zsidó hallgatók eltávolítását követelik, és kieroszakolják a numerus clausus törvényt. Sorban alakulnak olyan szervezetek, amelyek programjának része az antiszemitizmus (MOVE, ÉME, Turul Szövetség, stb.). A fajvédők egy része 1924-ben pártot alapít élén Gömbös Gyulával (de ott találjuk Bajcsy-Zsilinszky Endrét és Eckhardt Tibort is). Lapjaikban, folyóirataikban rendszeresen érvelnek a *numerus clausus* törvény mellett előbb annak elfogadásáért, majd megtartásáért. A törvény vitatott paragrafusát 1928-ban, elsősorban a Népszövetség követelésére mégis eltörlik. Mindazonáltal az 1920-as években a *numerus clausus* törvény hatására sokan kényszerültek pályamódosításra vagy az ország elhagyására (például: Teller Ede, Neumann János, Cukor György, Arthur Koestler).

1920 szeptemberében a Teleki Pál miniszterelnök vezette kormány betervezte a *numerus clausus* törvényt, amelyet a kétszáznyolc fős Nemzetgyűlés hatvannégy jelen lévő tagja ötvenhét „igen” szavazattal, hét „nem” ellenében megszavazott.

Az 1920. évi XXV. törvénycikk a tanszabadság elvével szakítva bevezette a „zárt szám” (*numerus clausus*) rendszerét: a törvény harmadik bekezdése a végrehajtási utasítással együtt létrehozta a zsidók elleni faji kvótát, így korlátozva a felvehető zsidó hallgatók számát. Kiállításunk bemutatja a törvényhez vezető utat, közvetlen történelmi előzményeit. Kitér arra is, hogy a *numerus clausus* gondolatának számos híve volt a világháború után, politikai nyomtatékát azonban a nemzeti hadsereg különítményesei és a főváros utcáin garázdálkodó fegyveres egyetemi zászlóaljok tagjai adták. Bemutatjuk azokat a dokumentumokat is, amelyekből megismerhetők, miként reagáltak a jogfosztottak a történetekre.

A *numerus clausus* törvény a Horthy-korszak egyik emblematikus törvénye lett. Hatása nemcsak azért számottevő, mert az állami politika rangjára emelte a politikai antiszemitizmust, hanem azért is, mert hosszan ható rossz példát adott arra, hogy a mindenkorai politikai vezetés hogyan képes felhasználni a tömegek indulatait a zsidó – vagy egyéb – kisebbségek megkülönböztetésére és jogfosztására.

Kiállításunkban azt a folyamatot kívánjuk bemutatni, hogy milyen események, érvek erősítették az 1920-as évek antiszemitizmusát. Hogyan jutott el a magyar politika és társadalom a befogadástól a kirekesztésig. Tesszük ezt plakátok, nyomtatványok, újsághírek, fotók, korabeli híradók, visszaemlékezések, tárgyi emlékek segítségével. Egy-egy személyes történeten keresztül kívánjuk a látogatók számára „kézzel foghatóvá” tenni a korszak

hangulatát. A kiállítás tárlatvezetéssel, múzeumpedagógusok bevonásával készített oktatási anyaggal, kiállításvezetővel egészül ki. Tudatosítanunk kell a mai fiatalokban, általános és középiskolás diákokban, hogy a kirekesztés, a megkülönböztetés, a tolerancia hiánya olyan folyamatokat indíthat el, amelyek válságos helyzetekben kiszámíthatatlanná válnak.

*További információ*

2010. október 14. 10 óra Sajtóbejárás a Számokba zárt sorsok kiállításon

2010. október 15-16. Nemzetközi tudományos konferencia

*Aktuális információk, részletes program*

[www.hdke.hu](http://www.hdke.hu)

*Sajtóregisztráció*

Török Zsuzsanna

[communicatio@hdke.hu](mailto:communicatio@hdke.hu)

06-30-629-6984